

ΧΑΡΟΥΚΙ ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ

ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

ΚΑΙ ΜΟΝΟ

ΣΕΪΤΖΙ ΟΖΑΟΥΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Περί μουσικής και μόνο**
ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: *Absolutely on Music*
Από τις Εκδόσεις Alfred A. Knopf, Νέα Υόρκη 2016
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ: Haruki Murakami & Seiji Ozawa
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Σταύρος Παπασταύρου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Δημήτρης Λυμπερόπουλος
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Suzanne Dean
ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: John James Audubon
ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Seiji Ozawa & Haruki Murakami, 2011
© Εικόνων εξωφύλλου: The British Library Board
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2022

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 2022

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-4322-5
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-4323-2

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.	PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
<i>Από το 1979</i>	<i>Publishers since 1979</i>
Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoi Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΧΑΡΟΥΚΙ ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ ΣΕΪΤΖΙ ΟΖΑΟΥΑ

ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟ

Μετάφραση: Σταύρος Παπασταύρου

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση:
Σπήλιος Λαμπρόπουλος

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥΚΙ ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

- 1Q84 – Βιβλίο 1*, μτφρ. Μαρία Αργυράκη, 2012
1Q84 – Βιβλίο 2, μτφρ. Μαρία Αργυράκη, 2012
1Q84 – Βιβλίο 3, μτφρ. Μαρία Αργυράκη, 2013
Νορβηγικό δάσος, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου, 2012
Τις μικρές ώρες, μτφρ. Μαρία Αργυράκη, 2013
Ο Κάφκα στην ακτή, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου, 2015
Ο άχρωμος Τσουκούρον Ταζάκι και τα χρόνια του προσκνημάτος του, μτφρ. Μαρία Αργυράκη, 2014
Σκοτώνοντας τον Κομεντατόρε – Βιβλίο 1,
μτφρ. Βασίλης Κιμούλης, 2022
Σκοτώνοντας τον Κομεντατόρε – Βιβλίο 2,
μτφρ. Βασίλης Κιμούλης, 2022

Υπό έκδοση:

- Το κουρδιστό πουλί*, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου
Σε πρώτο ενικό, μτφρ. Βασίλης Κιμούλης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
Τα απογεύματά μου με τον Σέιτζι Οζάουα	17
ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ	
Γύρω από το <i>Τρίτο κοντσέρτο για πιάνο του Μπετόβεν</i> – και όχι μόνο	31
ΙΝΤΕΡΛΟΥΔΙΟ 1	
Οι μαριιάδεις συλλέκτες δίσκων	96
ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ	
Ο Μπραμς στο «Κάρνεγκι Χολ»	101
ΙΝΤΕΡΛΟΥΔΙΟ 2	
Η σχέση της συγγραφήs με τη μουσική	127
ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ	
Τι συνέβη τη δεκαετία του '60	131
ΙΝΤΕΡΛΟΥΔΙΟ 3	
Η μπαγκέτα του Ευγένιου Ορμαντί	177
ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ	
Γύρω από τη μουσική του Γκούσταβ Μάλερ	179
ΙΝΤΕΡΛΟΥΔΙΟ 4	
Από τα μπλουζ του Σικάγου στον Σινίτσι Μόρι	262

ΠΕΜΠΤΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ	
Οι χαρές της όπερας.....	269
ΣΕ ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΕΛΒΕΤΙΚΗ ΠΟΛΗ.....	302
ΕΚΤΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ	
«Ο τρόπος διδασκαλίας δεν είναι ένας και μοναδικός. Τον διαμορφώνεις στην πορεία»	317
ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΕΪΤΖΙ ΟΖΑΟΥΑ	356

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

*Τέσσερις μαύρες φιγούρες, με τα όργανά τους, παίζουν
θέση μπροστά στα κατάφωτα άσπρα τετράγωνα. Ακου-
μπούν την άκρη των δοξαριών τους στο μουσικό αναλόγιο.
Τα σηκώνουν με συγχρονισμένες κινήσεις. Τα ισορροπούν
ελαφρά στον αέρα και, κοιτώντας τον μουσικό απέναντί
του, το πρώτο βιολί μετράει ένα, δύο, τρία...
Ανθίζει, ξεπετιέται, βλασταίνει, εκρήγνυται!*

Βιρτζίνια Γουλφ, «Το Κουαρτέτο Εγχόρδων»*

Η μουσική παραμένει η πιο λαϊκή, η πιο προσιτή και η πιο μαζική Τέχνη. Από το θρόισμα του ανέμου και τα πρώτα κρουστά που έπαιξε ρυθμικά ο άνθρωπος μέχρι τη φωνή της Μαρίας Κάλλας και τα ηλεκτρονικά μπιτ των Kraftwerk, η μουσική είναι ψυχαγωγική, χορευτική, εκκλησιαστική, διονυσιακή, καθησυχαστική, παρηγορητική, χαλαρωτική, θεραπευτική. Κρατά συντροφιά, εμπνέει όνειρα, υμνεί έρωτες, ξορκίζει εφιάλτες, αποθεώνει κατορθώματα και κατακτήσεις, τιμά σπουδαίες στιγμές της Ιστορίας. Αγγίζει καλλιτεχνικά και κοινωνικά ανθρώπους, κοινωνίες, λαούς και πολιτισμούς από τα νανουρίσματα μέχρι τα μοιρολόγια και τις νεκρώσιμες ακολουθίες. Είναι εκεί, στη ζωή μας, σε κάθε στιγμή. Χωρίς μουσική, όλα χάνουν το χρώμα τους. Η μουσι-

* Από τη συλλογή διηγημάτων *Δευτέρα ή Τρίτη*, μετάφραση: Παλμύρα Ισμουρίδου, Άγρα 2019.

κή είναι πάντοτε εκεί. Το θέμα είναι πώς την εκλαμβάνει ο καθένας. Είναι απλώς κάτι που ακούγεται στο βάθος; Ή μήπως είναι κάτι που μας οδηγεί στο να δυναμώσουμε την ένταση, να αποκλείσουμε κάθε άλλο αντιπερισπασμό και να καταδυθούμε στη μαγεία της;

Ο Χαρούκι Μουρακάμι είναι ένας συγγραφέας που δεν έκρυψε ποτέ το πάθος του για τη μουσική. Έχει δηλώσει πως έχει σταματήσει να μετράει τους δίσκους του από τη στιγμή που ξεπέρασε τον αριθμό 10.000. Έχει δώσει σε μυθιστόρημά του τίτλο ευθέως δανεισμένο από τραγούδι των Beatles. Οι ήρωες των βιβλίων του συχνά χαρακτηρίζονται βάσει του μουσικού τους γούστου. Μέσα στις σελίδες των ιστοριών του, ο αναγνώστης νιώθει την επιτακτική ανάγκη να αναζητήσει τα κομμάτια που μνημονεύονται, να τα ακούσει και, συχνά, να τα αποκτήσει, έστω ψηφιακά: όταν κυκλοφόρησε το *IQ84* στην Ιαπωνία το 2009, το έργο του Τσέχου συνθέτη Λέος Γιάννασεκ Sinfonietta, που συναντάμε σε πολλά σημεία του βιβλίου, σημείωσε μέσα σε μία εβδομάδα περισσότερες πωλήσεις από όσες είχε τα τελευταία είκοσι χρόνια στη χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου.

Το 2019, ο τζαζ κοντραμπασίστας Φούμι Τομίτα ηχογράφησε το άλμπουμ *The Elephant Vanishes*, αφιερωμένο στη συλλογή διηγημάτων του συμπατριώτη του *Ο ελέφαντας εξαφανίζεται*.

Και παρόλο που το πάθος του Μουρακάμι για την τζαζ είναι δεδομένο, οι θαυμαστές του έχουν προσέξει ότι ενίοτε μνημονεύει στα έργα του και τους Beach Boys. Τον Έλβις Πρίσλεϊ. Τον Μπομπ Ντίλαν. Τον Ρέι Τσαρλς. Τον Μπρους Σπρίνγκστιν. Τους Doors. Τον Άιζακ Χέιζ. Τους Talking Heads. Τον Μάικλ Τζάκσον. Τους Rolling Stones.

Οι φανατικοί αναγνώστες του (και έχουμε στη χώρα μας χιλιάδες τέτοιους) γνωρίζουν πολύ καλά, όμως, ότι και η κλασική μουσική έχει συχνά την τιμητική της: Λούντβιχ βαν Μπετόβεν, Φραντς Γιόζεφ Χάυντν, Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ, Τζοακίνο Ροσσίνι, Ρίχαρντ Βάγκνερ, Φραντς Λιστ,

Φραντς Σούμπερτ, Ρόμπερτ Σούμαν, Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ, Τζάκομο Πουτσίνι, Αντόνιο Βιβάλντι...

Αυτά τα θρυλικά ονόματα, εντούτοις, συχνά λειτουργούν αποτρεπτικά για τον μέσο αναγνώστη/ακροατή: νιώθει ότι δεν μπορεί να έχει ολοκληρωμένη άποψη, ότι έχει ακούσει μόνον αποσπασματικά τα έργα τους, ότι δε γνωρίζει ποια συμφωνική εκτέλεση θεωρείται καλύτερη, ότι δεν μπορεί να κρίνει σολίστ, ορχήστρες και μαέστρους. Είναι αυτός ο «φόβος της μουσικής», που έχει, πιθανότατα ακούσια, καλλιεργηθεί από τους λεγόμενους «πιουρίστες»: αυτούς που έχουν τελειώσει κονσερβατόριο ή είχαν την πολυτέλεια να μελετήσουν τη μουσική ακαδημαϊκά. Εκείνους που εξωραΐζουν τον απέραντο, σύνθετο κόσμο της κλασικής μουσικής. Εκείνους που θα σπεύσουν να διορθώσουν όποιον χρησιμοποιήσει τον όρο «κλασική» για να διευκρινίσουν πως ιστορικά και περιγραφικά είναι άστοχος και άκυρος. Εκείνους που, όπως έχει γράψει ο λεκτικός τρομοκράτης Πολ Μόρλεϊ, «ανήκουν σε μία ελίτ παθιασμένη με τη θεσμοθετημένη διάνοια των ιερών τεράτων και τα διαχρονικά τους αριστουργήματα».

Ο Μουρακάμι όμως δεν ανήκει σε αυτούς. Παρά τις γνώσεις του πάνω στη μουσική και τα πλούσια ακούσματά του, δηλώνει «ερασιτέχνης» και, ενίοτε, «προσβλητικά άσχετος». Επομένως απαλλάσσει και τον αναγνώστη από το πιθανό άγχος άγνοιας που μπορεί να τον διακρίνει.

Στο βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας, ο 73χρονος, σήμερα, συγγραφέας, συναντά τον κατά 14 χρόνια μεγαλύτερό του, Σείτζι Οζάουα και μαζί, όπως δηλώνει ανερευθιάστα και ο υπότιτλος «συζητούν για μουσική». Όταν έχεις απέναντί σου έναν από τους σημαντικότερους εν ζωή διευθυντές ορχήστρας και μαέστρους στον κόσμο και έχετε συμφωνήσει ότι μαζί θα ακούτε επιλεγμένους δίσκους και θα τους σχολιάζετε, χωρίς περιορισμούς και με την ελευθερία να χρησιμοποιεί κάθε συνομιλητής τη μουσική ως αφορμή για να εκφράσει προσωπικές σκέψεις· να μοιραστεί ανέκδοτες ιστορίες· να καταγράψει

βιώματα και εμπειρίες· να θυμηθεί λεπτομέρειες που μπορεί να κάνουν τη διαφορά και να αποκαλύψει προσεγγίσεις στην Τέχνη που σίγουρα δε θα χαρακτηρίζονταν «συμβατικές» (για παράδειγμα, ο Οζάουα εξηγεί σε ένα σημείο πως επισκεπτόταν μουσεία αναζητώντας έργα των τελών του 19ου αιώνα, στην προσπάθειά του να κατανοήσει καλύτερα τη μουσική του Μάλερ που είχε γραφτεί την ίδια περίοδο...), προφανώς δεν αφήνεις την ευκαιρία ανεκμετάλλευτη: προσπαθείς να αποτυπώσεις στο χαρτί κάθε σχόλιο, κάθε χειρονομία, κάθε γκριμάτσα, κάθε αντίδραση ακόμα και κάθε παύση...

Ο μύθος έχει αποδώσει στον Φρανκ Ζάπα μία ατάκα που πιθανότατα δεν είπε ποτέ, αλλά παραμένει ενδιαφέρουσα: «Το να μιλάς για τη μουσική είναι το ίδιο με το να χορεύεις για την αρχιτεκτονική». Θα μπορούσε κανείς να επικαλεστεί αυτή τη σύγκριση και για το συγκεκριμένο βιβλίο. Δεν είναι τυχαίο που είναι το λιγότερο μεταφρασμένο από όλα τα βιβλία του Μουρακάμι (και αξίζουν συγχαρητήρια στις Εκδόσεις Ψυχογιός που συνειδητά παίρνουν το ρίσκο να το ρίξουν στην ελληνική αγορά, όταν ακόμα και η πρώτη αμερικανική έκδοση ήταν ασυνήθιστα σεμνή με μόλις 75.000 αντίτυπα) και δεν αποκλείεται ο μέσος αναγνώστης να νιώσει ελαφρώς αμήχανα, αρχικά τουλάχιστον, απέναντι στις αναμνήσεις του Οζάουα και τις τοποθετήσεις του Μουρακάμι, άπαξ και αφορούν, έμμεσα ή άμεσα, αποκλειστική τη μουσική.

Πλην όμως, κάτι που φαινομενικά μοιάζει να αφορά μόνον μερικούς συλλέκτες που ξέρουν ποια κυκλοφορία της Deutsche Grammophon είναι ανώτερη από την αντίστοιχη της Decca, ποιος διηύθυνε στη Σκάλα του Μιλάνου τη δεκαετία του '80, αν φορούσε γάντια ο Καναδός πιανίστας Γκλεν Γκουλντ, αν η Ιταλίδα σοπράνο Μιρέλα Φρένι μπορούσε να τραγουδήσει στα ρωσικά, αν ο Λέοναρντ Μπέρνσταϊν είχε χιούμορ και αν το κοινό στην Ιαπωνία γιουχάρει τόσο έντονα όσο οι Ευρωπαίοι θεατές, αποδεικνύεται ένα εθιστικό ανάγνωσμα για όλους μας – και για πολλούς λόγους!

Πρώτον, αποκαλύπτεται μία πλευρά του Μουρακάμι που καμία συνέντευξή του δεν πρόκειται ποτέ να βγάλει στην επιφάνεια.

Δεύτερον, διαβάζουμε ό,τι κοντινότερο έχει γραφτεί ποτέ σε βιογραφία του Σέιτζι Οζάουα, ενός τεράστιου καλλιτέχνη που υπήρξε ρηξικέλευθος μαέστρος και, παρόλο που, παραδόξως, δεν έμαθε ποτέ να μιλά άνετα αγγλικά, έχει σίγουρα αλλάξει τον τρόπο που οι σύγχρονοι διευθυντές ορχήστρες προσεγγίζουν το αντικείμενό τους.

Τρίτον, όπως προαναφέρθηκε, ναι, η κλασική μουσική είναι η αφορμή, αλλά οι κουβέντες δεν εξαντλούνται σε αυτήν: παρακολουθούμε τους δύο μικρόσωμους Γιαπωνέζους στα ταξίδια τους ανά τον κόσμο, στα σχόλιά τους για τον Τζον Κόλτρεϊν και τα μπλουζ, στην αιώνια κόντρα Γερμανίας-Ιταλίας στην παλαιίστρα της όπερας και πολλά ακόμα «γήινα» ζητήματα.

Τέτατον, για κάθε παρτιτούρα και ηχογράφιση που μνημονεύεται, σου έρχεται να σταματήσεις ό,τι κάνεις και να ακούσεις με προσοχή όλα όσα επιλέγει εδώ μέσα ο Μουρακάμι.

Πέμπτον και ίσως σημαντικότερο, μόλις κλείνεις το βιβλίο, έχεις καταλάβει ότι τόσα χρόνια άκουγες μουσική όχι με λάθος αλλά με μονοδιάστατο τρόπο, στερώντας από τον εαυτό σου την ευκαιρία να ακούσει, να κατανοήσει, να ρουφήξει, ακόμα και να αγγίξει την ουσία της μουσικής, προσθέτοντας την αξία των περιφερειακών πληροφοριών στην πεμπτουσία της ακρόασης. Με άλλα λόγια, ο αναγνώστης που ολοκληρώνει την ανάγνωση με τον επίλογο του Οζάουα, είναι διαφορετικός από εκείνον που την ξεκινούσε με τον πρόλογο του Μουρακάμι. Και αυτό είναι, πιθανότατα, το ωραιότερο κομπλιμέντο που θα μπορούσε να αποδώσει κανείς σε ένα βιβλίο που μιλά για μουσική.

Το 1913, ο Σίγκμουντ Φρόιντ πέρασε τρεις εβδομάδες μελετώντας και αποδομώντας το γλυπτό «Ο Μωυσής» του Μιχαήλ Άγγελου. Έναν χρόνο αργότερα έγραψε ένα δο-

κίμιο γι' αυτό το σπουδαίο έργο τέχνης. Ανάμεσα στα άλλα, σημείωνε τα εξής:

Πρέπει να πω μιας εξ αρχής ότι δεν είμαι ειδήμων της τέχνης, αλλ' απλά και μόνο ένας «λαϊκός», ανάμεσα στο ανώνυμο κοινό της. Έχω συχνά παρατηρήσει πως το «θέμα» των έργων τέχνης ασκεί πάνω μου μian εντονότερη έλξη από τις μορφικές και τεχνικές ποιότητές τους, αν και για τον καλλιτέχνη η αξία τους έγκειται πριν απ' όλα και κυρίως σ' αυτές τις τελευταίες ποιότητες. Είμαι σίγουρα ανίκανος να εκτιμήσω πολλές από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται στην τέχνη και τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται.

Πάντως, τα έργα της τέχνης έχουν μια δυνατή επίδραση επάνω μου, ιδιαίτερα η λογοτεχνία και η γλυπτική, λιγότερο συχνά η ζωγραφική. Αυτό με αναγκάζει, όταν επικοινωνώ με τέτοια έργα, να ξοδεύω πολύ χρόνο μπροστά τους προσπαθώντας να τα κατανοήσω με τον δικό μου τρόπο, δηλαδή να εξηγήσω στον εαυτό μου που οφειλόταν αυτή η δόνηση που προκάλεσαν. Οποudήποτε δεν μπορώ να το κάνω αυτό, όπως παραδείγματος χάρη με τη μουσική, είμαι σχεδόν σε αδυναμία να εισπράξω οποιαudήποτε απόλαυση. Κάποια ρασιοναλιστική, ή ίσως αναλυτική, μεταστροφή του ψυχισμού μου επαναστατεί ενάντια στο ενδεχόμενο να συγκινηθώ από ένα πράγμα, χωρίς να ξέρω γιατί δονούμαι έτσι και τι είναι αυτό που με δονεί.

Το γεγονός αυτό με οδήγησε στο σημείο ν' αναγνωρίσω τη φαινομενικά παράδοξη κατάσταση ότι ακριβώς μερικές από τις μεγαλύτερες και πιο επιβλητικές δημιουργίες της τέχνης είναι ακόμη για μας άλυτοι γρίφοι. Τις θαυμάζουμε, αισθανόμαστε δέος απέναντί τους, μα είμαστε ανίκανοι να πούμε τι αντιπροσωπεύουν για μας.*

* Sigmund Freud, *Ο Μωσής του Μιχαήλ Αγγελου*, μετάφραση: Μάριος Μαρκίδης, Έρασμος 1976.

Ίσως, αν αυτό το βιβλίο, με έναν μαγικό τρόπο, είχε κυκλοφορήσει πριν από ογδόντα χρόνια, ο Φρόνιτ να μπορούσε μαζί με το πούρο του να απολαύσει και τη μουσική, όπως της αξίζει...

Σπήλιος Λαμπρόπουλος
Consultant – Curator, *The Page Turners*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα απογεύματά μου με τον Σέιτζι Οζάουα

Μέχρι να ξεκινήσουν οι συνεντεύξεις σ' αυτό το βιβλίο, ποτέ δεν είχα κάνει κάποια σοβαρή συζήτηση με τον Σέιτζι Οζάουα περί μουσικής. Η αλήθεια είναι ότι, από το 1993 ως το 1995, που έμεινα στη Βοστώνη κι εκείνος ήταν ακόμα μουσικός διευθυντής της Συμφωνικής Ορχήστρας εκεί, πήγαινα συχνά στις συναυλίες που διηύθυνε, όμως δεν ήμουν παρά ένας ανώνυμος θαυμαστής ανάμεσα στο κοινό. Λίγο αργότερα, η γυναίκα μου κι εγώ γίναμε φίλοι με την κόρη του, τη Σείρα· έτσι βλέπαμε πού και πού τον πατέρα της και μιλούσαμε μαζί του. Η γνωριμία μας, ωστόσο, ήταν τυχαία και δεν είχε σχέση ούτε με τη δική του εργασία ούτε με τη δική μου.

Ίσως ένας λόγος που δε συζητήσαμε ποτέ σοβαρά περί μουσικής μέχρι πρόσφατα ήταν ότι η εργασία του ως μάστρου τον απασχολούσε πλήρως. Το αποτέλεσμα ήταν ότι, όποτε βρισκόμασταν για ένα ποτό, μιλούσαμε για οτιδήποτε άλλο εκτός από μουσική. Το πολύ πολύ να ανταλλάσσαμε μερικά σκόρπια σχόλια για διάφορα μουσικά θέματα, που ποτέ δεν κατέληγαν κάπου. Ο Οζάουα είναι ο τύπος του ανθρώπου που εστιάζει όλη του την ενέργεια στην εργασία του, έτσι ώστε, όταν αποσπάται από αυτή, χρειάζεται ένα διάλειμμα. Γνωρίζοντας αυτό, απέφευγα να στρέφω τη συζήτηση σε μουσικά ζητήματα, όταν ήμασταν παρέα.

Τον Δεκέμβριο του 2009, ωστόσο, ο Οζάουα διαγνώστηκε

με καρκίνο του οισοφάγου και έπειτα από μία σοβαρή επέμβαση τον επόμενο μήνα αναγκάστηκε να περιορίσει τις μουσικές του δραστηριότητες και να τις αντικαταστήσει σε μεγάλο βαθμό με ένα απαιτητικό πρόγραμμα θεραπείας και αποκατάστασης. Ίσως εξαιτίας αυτής της ιδιαίτερης συνθήκης αρχίσαμε σταδιακά να μιλάμε ολοένα και περισσότερο για μουσική όποτε συναντιόμασταν. Μολονότι ήταν εξασθενημένος, αποκτούσε καινούργια ζωντάνια, κάθε φορά που η κουβέντα στρεφόταν στη μουσική. Ακόμα και μιλώντας με έναν απλό λάτρη της μουσικής όπως εγώ, οποιαδήποτε συζήτηση περί μουσικής φαινόταν να του προσφέρει την αναζωογόνηση που χρειαζόταν. Και το γεγονός μάλιστα ότι δεν ήμουν ένας άνθρωπος του χώρου του τον έκανε να νιώθει μάλλον άνετα.

Υπήρξα ένθερμος λάτρης της τζαζ για περίπου μισό αιώνα, ωστόσο άκουγα εξίσου ευχάριστα και κλασική μουσική, κάνοντας συλλογή από κλασικούς δίσκους από τα χρόνια του γυμνασίου και πηγαίνοντας σε συναυλίες όσο πιο συχνά μπορούσα. Ειδικά τον καιρό που ζούσα στην Ευρώπη –από το 1986 ως το 1989– άκουγα μανιωδώς κλασική μουσική. Η τζαζ και οι κλασικοί υπήρξαν πάντα σημαντικό ερεθίσμα και πηγή ηρεμίας για την καρδιά και το μυαλό μου. Αν κάποιος μου έλεγε πως μπορούσα ν' ακούω είτε το ένα είτε το άλλο είδος μονάχα, αλλά όχι και τα δυο μαζί, η ζωή μου θα μαράζωνε απίστευτα. Όπως έλεγε κάποτε ο Ντιουκ Έλινγκτον, «υπάρχουν μόνο δύο είδη μουσικής: η καλή μουσική και η άλλη». Υπ' αυτή την έννοια, η τζαζ και η κλασική μουσική είναι, ουσιαστικά, το ίδιο πράγμα. Η αγνή χαρά που νιώθει κανείς ακούγοντας «καλή» μουσική ξεπερνά τα είδη.

Κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης του Σέιτζι Οζάουα στο σπίτι μου, ενώ ακούγαμε μουσική και συζητούσαμε περί ανέμων και υδάτων, μου αφηγήθηκε μια τρομερά ενδιαφέρουσα ιστορία σχετικά με την εκτέλεση του *Πρώτου κοντσέρτου για πιάνο* του Μπραμς από τον Γκλεν Γκουλντ και τον Λέοναρντ Μπέρνσταϊν στη Νέα Υόρκη το 1962. *Τι κρίμα θα ήταν να χα-*

θεί για πάντα μια τόσο γοητευτική ιστορία! σκέφτηκα. Κάποιος θα έπρεπε να την καταγράψει, να την περάσει στο χαρτί. Κι όσο αδιάντροπο κι αν ακούγεται, ο μόνος «κάποιος» που έτυχε να περάσει απ' το μυαλό μου εκείνη τη στιγμή ήμουν εγώ.

Όταν το πρότεινα αυτό στον Σέιτζι Οζάουα, η ιδέα τού άρεσε αμέσως.

«Γιατί όχι;» είπε. «Έχω κάμποσο χρόνο διαθέσιμο αυτό τον καιρό. Ας το κάνουμε».

Το γεγονός ότι ο Σέιτζι Οζάουα είχε διαγνωστεί με καρκίνο ήταν μια σπαραξικάρδια εξέλιξη για τον κόσμο της μουσικής, για μένα προσωπικά και, φυσικά, για τον ίδιο· αλλά το ότι έδωσε την ευκαιρία στους δυο μας να καθίσουμε και να κάνουμε όμορφες, πολύωρες συζητήσεις γύρω από τη μουσική ίσως επαλήθευε το ρητό «ουδέν κακόν αμιγές καλού».

* * *

Όσο πολύ κι αν αγάπησα τη μουσική στο πέρασμα των χρόνων, ποτέ δεν είχα την τυπική μουσική μόρφωση· ουσιαστικά, δεν έχω καμιά τεχνική γνώση σε αυτό τον τομέα και είμαι εντελώς ερασιτέχνης στα περισσότερα θέματα που σχετίζονται με τη μουσική. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεών μας, κάποια από τα σχόλιά μου ήταν αδέξια, ίσως ακόμα και προσβλητικά, μα ο Οζάουα δεν είναι άνθρωπος που ενοχλείται από τέτοια πράγματα. Σκεφτόταν σοβαρά την κάθε παρατήρηση και απαντούσε σε όλες τις ερωτήσεις, γεγονός για το οποίο τού οφείλω τεράστια ευγνωμοσύνη.

Χειρίστηκα το μαγνητόφωνο, μετέγραψα ο ίδιος τις συνομιλίες μας και του παρουσίασα το χειρόγραφο για διορθώσεις.

«Αν το καλοσκεφτεί κανείς, πραγματικά ποτέ ως τώρα δεν έχω μιλήσει για μουσική έτσι, με τόσο συγκεκριμένο, οργανωμένο τρόπο». Αυτό ήταν το πρώτο πράγμα που μου είπε ο Οζάουα όταν διάβασε το τελικό χειρόγραφο. «Αλίμονο, όμως, η γλώσσα μου είναι τόσο τραχιά! Νομίζεις ότι οι αναγνώστες θα καταλάβουν τι λέω;»

Η αλήθεια είναι πως ο μαέστρος όντως μιλάει μια δική του «οζαβική» διάλεκτο, που δεν είναι πάντα εύκολο να μεταφερθεί σε κλασική ιαπωνική γραφή. Χειρονομεί θεαματικά και πολλές από τις σκέψεις του εκφράζονται με τη μορφή τραγουδιού. Παρ' όλα αυτά, όσο «τραχύς» κι αν είναι ο τρόπος που εκφράζεται, το συναίσθημα το οποίο προσπαθεί να μεταδώσει βγαίνει με εντυπωσιακή αμεσότητα, υπερπηδώντας το «τείχος των λέξεων».

Παρ' όλο τον ερασιτεχνισμό μου (ίσως όμως και λόγω αυτού), όποτε ακούω μουσική, το κάνω χωρίς προκαταλήψεις, έχοντας απλώς τα αυτιά μου ανοιχτά στα πιο όμορφα σημεία και βιώνοντάς τα σωματικά. Όταν υπάρχουν τέτοια όμορφα σημεία, νιώθω χαρά, κι όταν κάποια σημεία δεν είναι τόσο όμορφα, τα ακούω με μια ελαφριά θλίψη. Πέρα από αυτό, μπορεί να κάτσω να σκεφτώ τι είναι εκείνο που κάνει ένα σημείο όμορφο ή όχι τόσο όμορφο, όμως κάποια άλλα στοιχεία της μουσικής δεν είναι τόσο σημαντικά για μένα. Βασικά πιστεύω ότι η μουσική υπάρχει για να κάνει τους ανθρώπους ευτυχισμένους. Για να το πετύχουν αυτό, αυτοί που φτιάχνουν μουσική χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα τεχνικών και μεθόδων, οι οποίες, παρ' όλη την πολυπλοκότητά τους, με γοητεύουν με τον απλούστερο δυνατό τρόπο.

Έβαλα τα δυνατά μου να τηρήσω αυτή τη στάση, καθώς άκουγα αυτά που ο μαέστρος Οζάουα είχε να μου πει. Με άλλα λόγια, έβαλα τα δυνατά μου να παραμείνω ένας έντιμος και φιλοπεριεργός ερασιτέχνης ακροατής, εκτιμώντας ότι οι περισσότεροι από τους ανθρώπους που θα διαβάσουν αυτό το βιβλίο θα είναι ερασιτέχνες φιλόμουσοι, όπως εγώ.

* * *

Με κίνδυνο να ακουστώ κάπως αλαζονικός, ομολογώ ότι, στην πορεία των τόσων συνομιλιών μας, άρχισα να υποψιάζομαι πως ο Σείτζι Οζάουα κι εγώ ίσως έχουμε πολλά κοινά σημεία. Αφήνοντας κατά μέρος το θέμα του ταλέντου, της

παραγωγικότητας ή της φήμης, αυτό που εννοώ εδώ είναι ότι έχω μια αίσθηση ταύτισης ως προς τον τρόπο που ζούμε τη ζωή μας.

Καταρχάς, και οι δύο φαίνεται πως αντλούμε την ίδια απλή χαρά από την εργασία μας. Οποιοσδήποτε κι αν είναι οι διαφορές ανάμεσα στην παραγωγή μουσικής και τη συγγραφή μυθιστορημάτων, και οι δύο νιώθουμε ύψιστη ευτυχία όταν είμαστε απορροφημένοι στην εργασία μας. Το γεγονός μάλιστα ότι έχουμε την *ικανότητα* να προσηλωνόμαστε απόλυτα σ' αυτή μάς δίνει τη βαθύτερη ικανοποίηση. Εκείνο που παράγουμε, εντέλει, ως αποτέλεσμα αυτής της εργασίας μπορεί κάλλιστα να είναι σημαντικό, όμως, πέρα από αυτό, η ικανότητά μας να εργαζόμαστε με τη μεγαλύτερη δυνατή συγκέντρωση και να αφοσιωνόμαστε σ' αυτήν ολοκληρωτικά, σε σημείο να ξεχνάμε το πέρασμα του χρόνου, είναι μια ξεχωριστή, αναντικατάστατη ανταμοιβή.

Δεύτερον, διατηρούμε και οι δύο την ίδια «αχόρταγη καρδιά» που είχαμε στα νιάτα μας, εκείνη την επίμονη αίσθηση πως «αυτό δεν είναι αρκετά καλό», ότι πρέπει να σκάψουμε βαθύτερα, να προχωρήσουμε πιο πέρα. Αυτό είναι το βασικό μοτίβο στη δουλειά μας και τη ζωή μας. Παρατηρώντας τον Οζάουα εν δράσει, μπορούσα να νιώσω το βάθος και την ένταση της επιθυμίας που εμφυσούσε στη δουλειά του. Ήταν πεισμένος για την ορθότητά του και υπερήφανος γι' αυτό που έκανε, μα ούτε στο ελάχιστο ικανοποιημένος. Απ' ό,τι έβλεπα, ήξερε ότι μπορούσε να βελτιώσει κι άλλο τη μουσική, να της δώσει μεγαλύτερο βάθος, και ήταν αποφασισμένος να το κάνει, έστω κι αν πάλευε με τους περιορισμούς του χρόνου και της φυσικής του κατάστασης.

Το τρίτο από τα κοινά χαρακτηριστικά μας είναι το πείσμα. Είμαστε υπομονετικοί, σκληροί και, εντέλει, απλώς πεισματάρηδες. Άπαξ και αποφασίσουμε να κάνουμε κάτι μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο, δε μας νοιάζει τι λένε οι άλλοι, εμείς έτσι θα το κάνουμε. Ακόμα κι αν στο τέλος βρεθούμε σε αδιέξοδο,

ακόμα κι αν πιθανώς μας μισήσουν, θα αναλάβουμε την ευθύνη των πράξεών μας δίχως να καταφύγουμε σε δικαιολογίες. Ο Οζάουα είναι ένας εντελώς ανεπιτήδευτος άνθρωπος, που αστειεύεται συνεχώς, αλλά είναι και υπερβολικά ευαίσθητος στο περιβάλλον του και οι προτεραιότητές του είναι ξεκάθαρες. Από τη στιγμή που θα πάρει μια απόφαση, δεν παρεκκλίνει. Ή, τουλάχιστον, αυτή την εντύπωση δίνει σ' εμένα.

Έχω γνωρίσει διάφορων ειδών ανθρώπους στη ζωή μου, κάποιους από αυτούς πολύ καλά, αλλά, όσον αφορά αυτά τα τρία χαρακτηριστικά, ποτέ πριν από τον Σείτζι Οζάουα δε συνάντησα κάποιον με τον οποίο να ταυτίστηκα τόσο εύκολα και φυσικά. Υπ' αυτή την έννοια, είναι ένα άτομο πολύτιμο για μένα. Με ανακουφίζει να σκέφτομαι πως υπάρχει στον κόσμο κάποιος σαν αυτόν.

Βέβαια, είμαστε και διαφορετικοί από πολλές απόψεις. Για παράδειγμα, εγώ δεν είμαι τόσο κοινωνικός, όσο εκείνος. Έχω ένα είδος περιέργειας για τους άλλους ανθρώπους, όμως στη δική μου περίπτωση σπανίως βγαίνει στην επιφάνεια. Ως διευθυντής ορχήστρας, ο Οζάουα βρίσκεται σχεδόν φυσικά σε καθημερινή επαφή με μεγάλο πλήθος ανθρώπων και πρέπει να παίζει τον ρόλο του καθοδηγητή μιας ομάδας. Όμως, όσο ταλαντούχος κι αν ήταν, κανείς δε θα τον ακολουθούσε, σε περίπτωση που ήταν κυκλοθυμικός και ιδιότροπος. Οι διαπροσωπικές σχέσεις είναι πολύ σημαντικές. Ένας μαέστρος έχει ανάγκη από μουσικούς συνεργάτες της δικής του νοοτροπίας, και συχνά καλείται να επιτελέσει κάποιο κοινωνικό έργο, ακόμα και αναλαμβάνοντας προσωπικό ρίσκο. Πρέπει να σκέφτεται πολύ το κοινό του. Και ως μουσικός πρέπει να αφιερώνει κάμποση ενέργεια στην καθοδήγηση της επόμενης γενιάς.

Σε αντίθεση, εγώ, ως μυθιστοριογράφος, είμαι ελεύθερος να περνάω τη ζωή μου χωρίς να βλέπω και να μιλάω με κανέναν για μέρες, και χωρίς να εμφανίζομαι ποτέ στα ΜΜΕ. Σπανίως είμαι υποχρεωμένος να κάνω κάτι που απαιτεί ομα-

δική εργασία και, μολονότι καλό είναι να έχει κανείς κάποιους συναδέλφους, εγώ δε νιώθω ιδιαίτερα αυτή την ανάγκη. Το μόνο που έχω να κάνω είναι να μένω σπίτι μου και να γράφω – μονάχος. Η ιδέα να γίνω καθοδηγητής της επόμενης γενιάς δεν πέρασε ποτέ από τον νου μου, λυπάμαι που το λέω (όχι ότι μου ζήτησε ποτέ κανείς τέτοιο πράγμα). Είμαι βέβαιος πως υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη νοοτροπία, οι οποίες προέρχονται από αντίστοιχες διαφορές στον τρόπο που λειτουργούμε επαγγελματικά, για να μην αναφέρω τις έμφυτες διαφορές της προσωπικότητας. Υποψιάζομαι, όμως, ότι σε ένα βαθύτερο επίπεδο οι ομοιότητες μεταξύ μας ξεπερνούν σε αριθμό τις διαφορές.

Οι δημιουργικοί άνθρωποι πρέπει να είναι κατά βάση εγωιστές. Ίσως ακούγεται πομπώδες, αλλά τυχαίνει να είναι αλήθεια. Οι άνθρωποι που ζουν τη ζωή τους παρακολουθώντας τι συμβαίνει γύρω τους, προσπαθώντας να μη σηκώνουν κύματα και επιδιώκοντας να συμβιβάζονται εύκολα δεν είναι ικανοί για δημιουργική εργασία, όποιος κι αν είναι ο τομέας τους. Για να φτιάξεις κάτι εκεί όπου πριν δεν υπήρχε τίποτα, χρειάζεσαι βαθιά αυτοσυγκέντρωση, και στις περισσότερες περιπτώσεις αυτό το είδος συγκέντρωσης απαιτεί σε μέρη που δεν έχουν σχέση με συνεργασία, σε κάποιο μέρος που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ακόμα και *dämonisch*, δαιμονικό.

Μολταταύτα, το να αφήσει κανείς ανεξέλεγκτο το Εγώ του με τη δικαιολογία ότι είναι «καλλιτέχνης» θα διαλύσει κάθε μορφή κοινωνικής ζωής, πράγμα που με τη σειρά του θα διακόψει την «αυτοσυγκέντρωση», η οποία είναι τόσο απαραίτητη για δημιουργία. Το ξεγύμνωμα του Εγώ στα τέλη του 19ου αιώνα ήταν κάτι συνηθισμένο· σήμερα, όμως, στον 21ο αιώνα, είναι μια πολύ δυσκολότερη υπόθεση. Οι δημιουργικοί επαγγελματίες οφείλουν διαρκώς να αναζητούν κάποια ρεαλιστικά σημεία συμβιβασμού ανάμεσα στον εαυτό τους και στο περιβάλλον τους.

Αυτό που προσπαθώ να πω εδώ είναι πως, μολονότι ο Οζάουα κι εγώ βεβαίως βρήκαμε πολλούς και διάφορους τρόπους για να εντοπίσουμε αυτά τα σημεία συμβιβασμού, φαίνεται ότι προχωρούμε λίγο πολύ προς την ίδια κατεύθυνση. Κι ενώ μπορεί να έχουμε πολύ διαφορετικές προτεραιότητες, ο *τρόπος* που τις έχουμε καθορίσει ίσως είναι πολύ παρόμοιος. Αυτός είναι ο λόγος που μπόρεσα να ακούσω τις ιστορίες του με κάτι παραπάνω από απλή συμπάθεια.

Ο Οζάουα είναι ένας απόλυτα έντιμος άνθρωπος, που δεν επιδίδεται σε φιλοφρονήσεις μόνο και μόνο για να δείχνει καλός. Ακόμα και τώρα, μάλιστα, που έχει περάσει τα εβδομήντα πέντε, διατηρεί αρετές που είχε, ξέρετε, από τη γέννησή του. Στις περισσότερες ερωτήσεις μου απάντησε ευθέως και εκτενώς. Αυτό πρέπει να γίνει σαφές σε οποιοδήποτε διαβάσει αυτό το βιβλίο. Φυσικά, υπήρξαν πολλά πράγματα για τα οποία προτίμησε να μη μιλήσει για τον ένα ή τον άλλο λόγο, κάποια από τα οποία μπορούσα να μαντέψω και κάποια, όχι. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, τόσο με αυτά που είπε όσο και με αυτά που αποσιώπησε, είχα μια έντονη αίσθηση ταύτισης.

Από αυτή την άποψη, τούτο δω δεν είναι ένα τυπικό βιβλίο συνεντεύξεων. Ούτε κάτι που θα μπορούσατε να χαρακτηρίσετε βιβλίο «διαλόγου με δημοσιότητες». Αυτό που γύρευα –ολοένα και πιο ξεκάθαρα καθώς εξελίσσονταν οι συναντήσεις μας– ήταν κάτι παραπλήσιο με τη φυσική αντήχηση της καρδιάς. Αυτό που έβαλα τα δυνατά μου να ακούσω, βέβαια, ήταν η αντήχηση της καρδιάς του Οζάουα. Άλλωστε, στις συζητήσεις μας, εγώ ήμουν αυτός που έπαιρνε τη συνέντευξη κι εκείνος ο συνεντευξιζόμενος. Αυτό, όμως, που άκουγα –συχνά ταυτόχρονα– ήταν η αντήχηση και της δικής μου καρδιάς. Κάποιες φορές αυτή η αντήχηση ήταν κάτι που αναγνώριζα ως ένα μέρος του εαυτού μου, το οποίο ήταν μέσα μου από παλιά, κι άλλες φορές ερχόταν σαν αληθινή έκπληξη. Με άλλα λόγια, μέσα από τις δονήσεις συμπάθειας που προκαλούσαν όλες αυτές οι συνομιλίες, ίσως ανακάλυπτα ταυτόχρονα τον

Σέιτζι Οζάουα και, σιγά σιγά, τον Χαρούκι Μουρακάμι. Περιπτώ να πω ότι ήταν μια τρομερά ενδιαφέρουσα διαδικασία.

Επιτρέψτε μου να δώσω ένα παράδειγμα για το τι εννοώ. Μια και είμαι κάποιος που δεν έχει μελετήσει ποτέ σοβαρά μια μουσική παρτιτούρα, δεν μπορούσα να κατανοήσω απόλυτα αυτή τη διεργασία σε κάθε της λεπτομέρεια. Ακούγοντας όμως τον Οζάουα να μιλάει για τη συγκεκριμένη διαδικασία, παρατηρώντας την έκφραση του προσώπου και τον τόνο της φωνής του, μπόρεσα να καταλάβω τη βαθιά σημασία αυτής της πράξης για κείνον. Η μουσική δεν παίρνει σχήμα για αυτόν παρά μόνο αφού μελετήσει την παρτιτούρα, αφού εντρυφήσει σ' αυτή με απόλυτη αποφασιστικότητα, ώσπου να νιώσει την ικανοποίηση ότι εμπέδωσε και την τελευταία της λεπτομέρεια. Μελετά τα πολύπλοκα σύμβολα που συνωστίζονται πάνω στη δισδιάστατη τυπωμένη σελίδα κι από αυτά υφαίνει τη δική του τρισδιάστατη μουσική. Αυτό είναι το θεμέλιο της μουσικής του ζωής. Κι έτσι, νωρίς το πρωί, σηκώνεται απ' το κρεβάτι, κλείνεται μόνος στον δικό του ιδιωτικό χώρο και διαβάξει παρτιτούρες για ώρες με απόλυτη συγκέντρωση, αποκωδικοποιώντας απόκρυφα μηνύματα από το παρελθόν.

Σαν τον Οζάουα κι εγώ σηκώνομαι στις τέσσερις τα ξημερώματα και συγκεντρώνομαι στη δουλειά μου, μόνος. Το χειμώνα είναι ακόμα πίσσα σκοτάδι, χωρίς ίχνος ήλιου, χωρίς κελαιδίσματα πουλιών. Περνάω πέντ' έξι ώρες στο γραφείο μου, ρουφώντας ζεστό καφέ και δακτυλογραφώντας με προσήλωση στο πληκτρολόγιό μου. Έτσι έχω ζήσει για περισσότερο από ένα τέταρτο του αιώνα. Τις ίδιες ώρες της μέρας που ο Οζάουα διαβάξει συγκεντρωμένος τις παρτιτούρες του, εγώ συγκεντρώνομαι στο γράψιμό μου. Αυτό που κάνουμε είναι εντελώς διαφορετικό, αλλά φαντάζομαι ότι μπορεί κάλλιστα να είμαστε ίδιοι ως προς το βάθος της συγκέντρωσής μας. Συχνά σκέφτομαι πως η ζωή μου δε θα υπήρχε καν, αν μου έλειπε η ικανότητα να συγκεντρώνομαι. Χωρίς αυτο-

συγκέντρωση, δε θα ήταν πια ζωή μου. Υποψιάζομαι ότι και ο Οζάουα νιώθει το ίδιο.

Έτσι, όταν ο Οζάουα μού μίλησε για την ανάγνωση μιας παρτιτούρας, μπόρεσα να αντιληφθώ συγκεκριμένα και ξεκάθαρα αυτά που έλεγε, λες και μιλούσε για μένα τον ίδιο. Αυτό συνέβη σε κάμποσα σημεία των συζητήσεών μας.

* * *

Ανάμεσα στον Νοέμβριο του 2010 και τον Ιούλιο του 2011 –και σε διαφορετικά μέρη (Τόκιο, Χονολουλού, Ελβετία)– είχα την ευκαιρία να πάρω τις συνεντεύξεις που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο. Ήταν μια κρίσιμη περίοδος στη ζωή του Σέιτζι Οζάουα, μια και η πρωταρχική του δραστηριότητα είχε σχέση με την αποκατάσταση της υγείας του. Έπρεπε να ακολουθήσει μια σειρά μετεγχειρητικών θεραπειών και πήγαινε επίσης στο γυμναστήριο, προσπαθώντας σκληρά να επανέλθει και να ανακτήσει τις δυνάμεις που είχε χάσει μετά την αρχική επέμβαση η οποία τού έγινε για την αντιμετώπιση του οισοφαγικού καρκίνου. Εκείνος κι εγώ είμαστε γραμμένοι στο ίδιο γυμναστήριο, έτσι τον έβλεπα πού και πού στην πισίνα να εκτελεί νηφάλιος τις ασκήσεις του.

Τον Δεκέμβριο του 2010 ο Οζάουα έκανε την επάνοδο του δίνοντας μια πανηγυρική συναυλία στο «Κάρνεγκι Χολ» με την Ορχήστρα Σάιτο Κίνεν, την ορχήστρα της οποίας ήταν συνιδρυτής το 1984 και η οποία δημιουργήθηκε προς τιμήν του μέντορά του, Χιντέο Σάιτο (1902-1974) («Κίνεν» σημαίνει «μνημείο» στα ιαπωνικά). Δυστυχώς, δεν μπόρεσα να παρευρεθώ στη συναυλία, αλλά κρίνοντας από την ηχογράφιση, κατάλαβα ότι ήταν ένα θαυμάσιο, εμπνευσμένο κοντσέρτο, μολονότι η ακραία σωματική καταπόνηση που επέφερε στον Οζάουα ήταν φανερή σε όλους τους θεατές. Έπειτα από έξι μήνες θεραπείας, ο Οζάουα διηύθυνε τη Διεθνή Ελβετική Ακαδημία Σέιτζι Οζάουα, που διοργανώνεται κάθε καλοκαίρι στην πόλη Ρόλε, στις όχθες της λίμνης της Γενεύης· αφού

εγκύμανσε εντατικά μια επίλεκτη ομάδα νέων μουσικών, ανέβηκε και πάλι στο πόντιουμ, στη Γενεύη και στο Παρίσι, για να διευθύνει την ορχήστρα της ακαδημίας σε δύο άκρως επιτυχημένες συναυλίες. Αυτή τη φορά συνόδεψα τον Οζάουα, για να παρακολουθήσω ολόκληρη τη δεκαήμερη περίοδο των προβών και της συναυλίας. Ένωσα πραγματικό δέος μπροστά στη σφοδρή ένταση με την οποία ρίχτηκε στη δουλειά. Δεν μπορούσα, ωστόσο, να μην ανησυχώ για την υγεία του, για το πόσο θα άντεχε κάτω από τόση πίεση. Όλη η μουσική που άκουσα ήταν υπέροχη, όμως ο Οζάουα ήταν εκείνος που της έδωσε αληθινή πνοή, κι αυτό το έκανε χρησιμοποιώντας και το παραμικρό ψήγμα ενέργειας που είχε να δώσει.

Πάντως, παρατηρώντας τον εν δράσει, μια σκέψη πέρασε από τον νου μου: *Δεν μπορεί να συγκρατηθεί· νιώθει την ανάγκη να το κάνει.* Ο γιατρός του, ο γυμναστής του, οι φίλοι του και η οικογένειά του μπορούσαν όλοι να προσπαθήσουν να τον σταματήσουν (και όντως προσπάθησαν, άλλος σε μεγαλύτερο, άλλος σε μικρότερο βαθμό), όμως αυτό ήταν κάτι που ο ίδιος ένιωθε πως έπρεπε να κάνει. Για τον Σέιτζι Οζάουα η μουσική ήταν το απαραίτητο καύσιμο που του επέτρεπε να κινείται στη ζωή του. Χωρίς ενέσεις ζωντανής μουσικής κατά περιόδους στις φλέβες του, δεν μπορούσε να συνεχίσει να ζει. Ένας μόνο τρόπος υπήρχε σ' αυτό τον κόσμο για να νιώθει στ' αλήθεια ζωντανός, κι αυτός ήταν το να δημιουργεί με τα ίδια του τα χέρια μουσική και να την πετάει σαν ένα ζωντανό, παλλόμενο πλάσμα στο πρόσωπο του κοινού: «Πάρε, κόσμε!» Ποιος θα μπορούσε ποτέ να τον πείσει να σταματήσει; Ήθελα κι εγώ να του πω: «Θα 'πρεπε, μα την αλήθεια, να κάνεις ένα μικρό διάλειμμα, να αναρρώσεις πρώτα και να αρχίσεις τις συναυλίες αφού ανακτήσεις τις δυνάμεις σου. Καταλαβαίνω πώς νιώθεις, όμως ξέρεις τι λένε: “Αργά και σταθερά κερδίζεις τον αγώνα”». Στ' αλήθεια, αυτή ήταν η μόνη λογική απάντηση, μα δεν έβρισκα το κουράγιο να του την πω, όταν τον έβλεπα να στραγγίζει κά-

θε σταγόνα ενέργειας από το κορμί του, για να κρατηθεί όρθιος στο πόντιουμ. Ένωθα πως αυτές οι λέξεις θα γίνονταν ένα ψέμα, μόλις θα τις ξεστόμιζα. Για να το πω απλά, αυτός ο άντρας ζούσε σε έναν κόσμο που υπερέβαινε τους λογικούς τρόπους σκέψης, ακριβώς όπως ο λύκος μπορεί να ζήσει μοναχά στα βάθη του δάσους.

* * *

Οι συνεντεύξεις σε αυτό το βιβλίο δεν πάρθηκαν με σκοπό να συνθέσουν ένα ακριβές πορτρέτο του Σέιτζι Οζάουα. Δεν πρόκειται ούτε για ρεπορτάζ ούτε για μια θεωρία σχετικά με το τι μπορεί να δραστηριοποιήσει έναν άνθρωπο. Η μοναδική πρόθεσή μου με αυτό το βιβλίο ήταν εγώ, ως λάτρης της μουσικής, να συζητήσω όσο το δυνατόν πιο ανοιχτά και τίμια περί μουσικής με τον μουσικό Σέιτζι Οζάουα. Θέλησα απλώς να δείξω τους τρόπους με τους οποίους ο καθένας μας (αν και σε πολύ διαφορετικά επίπεδα) έχει αφιερωθεί στη μουσική. Αυτός ήταν ο αρχικός μου στόχος, και θέλω να πιστεύω ότι, μέχρι ενός σημείου, τον πέτυχα. Η εμπειρία αυτή μου έδωσε τη βαθιά ικανοποίηση ότι πέρασα κάμποσες απολαυστικές μέρες με τον Σέιτζι Οζάουα ακούγοντας μουσική. Ίσως ο ακριβέστερος τίτλος για το βιβλίο να ήταν *Τα απογεύματά μου με τον Σέιτζι Οζάουα*.

Θα γίνει σαφές σε όποιον διαβάσει αυτό το βιβλίο ότι υπάρχουν κάποια συναρπαστικά διαμάντια ανάμεσα στα τόσα πράγματα που μου είπε ο Οζάουα. Μιλάει απλά, και οι λέξεις που επιλέγει ρέουν φυσικά μέσα στη συζήτηση, όμως ανάμεσά τους κρύβονται τα καλοακονισμένα θραύσματα μιας ψυχής αιχμηρής σαν λεπίδι. Για να το θέσω με μουσικούς όρους, αυτά μοιάζουν με τις δυσδιάκριτες «εσωτερικές φωνές» που ο ακροατής ενός μουσικού κομματιού δεν πιάνει, παρά μόνο αν δώσει όλη του την προσοχή. Υπ' αυτή την έννοια, ο Οζάουα ήταν ένας συνεντευξιαζόμενος με τον οποίο ήταν αδύνατο να χαλαρώσει κανείς. Έπρεπε να είμαι διαρ-

κώς σε ετοιμότητα, μήπως και χάσω κάποια φευγαλέα απόχρωση της φωνής που ήξερα ότι σίγουρα υπήρχε. Αν μου ξέφυγαν εκείνα τα διακριτικά σημάδια, το ουσιαστικό νόημα των λόγων του μπορούσε να χαθεί.

Από αυτή την άποψη, ο Σέιτζι Οζάουα είναι ταυτόχρονα ένα αμόρφωτο «παιδί της φύσης» και μια πηγή βαθιάς, πρακτικής σοφίας: ένας άνθρωπος που θέλει ν' αποκτήσει αμέσως αυτό που λαχταρά και που μπορεί να δείξει άπειρη υπομονή: ένας άνθρωπος με φανερή εμπιστοσύνη σε όλους όσοι τον περιβάλλουν, ενώ παράλληλα ζει μέσα σε μια σκοτεινή αχλή μοναξιάς. Το να δώσω έμφαση σε μία μόνο πλευρά αυτής της πολυσχιδούς προσωπικότητας θα είχε ως αποτέλεσμα ένα παραμορφωμένο πορτρέτο. Στο παρόν πόνημα επιχείρησα να μεταφέρω στο χαρτί, όσο πιστότερα μπορούσα, ό,τι μου είπε.

Όπως και να 'χει, οι ώρες που πέρασα με τον Σέιτζι Οζάουα ήταν τρομερά απολαυστικές για μένα, και ελπίζω μέσα από αυτό το βιβλίο να καταφέρω να μοιραστώ λίγη από αυτή την απόλαυση με τους αναγνώστες μου. Θα ήθελα εδώ να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον ίδιο τον Σέιτζι Οζάουα, που μου διέθεσε τόσο πολύ χρόνο. Το να συνεχίσω αυτές τις συνεντεύξεις ανά τακτά διαστήματα σε μία μεγάλη χρονική περίοδο προϋπέθετε πολλές τεχνικές δυσκολίες: ωστόσο, η μεγάλη ανταμοιβή για μένα ήρθε όταν ο μαέστρος μου είπε:

«Αν το καλοσκεφτεί κανείς, πραγματικά, ποτέ ως τώρα δεν έχω μιλήσει για μουσική έτσι, με τόσο συγκεκριμένο, οργανωμένο τρόπο».

Ελπίζω με όλη μου την καρδιά ο Οζάουα να εξακολουθήσει να χαρίζει στον κόσμο όσο περισσότερη «καλή μουσική» μπορεί για όσο το δυνατόν περισσότερο καιρό. Όπως συμβαίνει και με την αγάπη, η «καλή μουσική» δεν είναι ποτέ αρκετή. Το πλήθος των ανθρώπων που τη χρησιμοποιούν ως καύσιμο για να ανατροφοδοτούν την όρεξή τους για ζωή είναι απροσμέτρητο.

Θα ήθελα εδώ να ευχαριστήσω τον Κότζι Ονοντέρα, που βοήθησε με πολλούς τρόπους στην έκδοση αυτού του βιβλίου. Επειδή οι μουσικές τεχνικές μου γνώσεις είναι περιορισμένες, επωφελήθηκα τα μέγιστα και ως προς την ορολογία και ως προς τις ιστορικές πληροφορίες από τις συμβουλές του κυρίου Ονοντέρα και από τη βαθιά εξοικείωσή του με την κλασική μουσική.

ΧΑΡΟΥΚΙ ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ

*Γύρω από το Τρίτο κοντσέρτο για πιάνο
του Μπετόβεν – και όχι μόνο*

Η πρώτη μας συζήτηση έγινε στις 16 Νοεμβρίου του 2010 στο σπίτι μου, στην περιοχή Καναγκάβα, δυτικά του Τόκιο. Βγάσαμε απλώς διάφορους δίσκους και σιντί από τα εξώφυλλά τους και κουβεντιάζαμε για τη μουσική, ενώ έπαιζαν. Το σχέδιό μου για κάθε συνάντηση ήταν να καθορίζω προσωρινά ένα πλαίσιο, ώστε να μην αφήνω την κουβέντα να ξεστρατίζει. Το βασικό θέμα στην πρώτη μας συνάντηση ήταν το *Τρίτο κοντσέρτο για πιάνο σε Ντο ελάσσονα* του Μπετόβεν. Φτιάσαμε σε αυτό ενώ σχολιάζαμε την εκτέλεση του *Πρώτου κοντσέρτου για πιάνο* του Μπραμς από τον Γκούλντ και τον Μπέρνσταϊν, το οποίο μού είχε αναφέρει νωρίτερα, έτυχε όμως ο Οζάουα να έχει προγραμματίσει τον Μπετόβεν με τη Μιτσούκο Ουτσίντα για τον επόμενο μήνα στη Νέα Υόρκη.

Τελικά, εξαιτίας μιας χρόνιας οσφυαλγίας, που είχε επιδεινωθεί από την πολύωρη πτήση, και μιας κρίσης πνευμονίας, η οποία προκλήθηκε από το δριμύ ψύχος που χτύπησε τη Νέα Υόρκη εκείνο τον χειμώνα, ο Οζάουα αναγκάστηκε να παραδώσει την μπαγκέτα του σε κάποιον αντικαταστάτη, όμως εκείνο το συγκεκριμένο απόγευμα καταφέραμε να περάσουμε τρεις γεμάτες ώρες συζητώντας κυρίως για αυτό το κοντσέρτο. Πού και πού, κάναμε διαλείμματα, ώστε ο Οζάουα

να μην κουράζεται και να μπορεί να σιτίζεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, όπως απαιτούσε η κατάσταση της υγείας του.

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ ΑΡ. 1 ΤΟΥ ΜΠΡΑΜΣ

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Θυμάμαι που μου μίλησες κάποτε για μια εκτέλεση του *Πρώτου κοντσέρτου για πιάνο* του Μπραμς από τον Γκλεν Γκούλντ το 1962, με τον Λέοναρντ Μπέρνσταϊν να διευθύνει τη Φιλαρμονική της Νέας Υόρκης. Πριν από τη συναυλία, ο Μπέρνσταϊν στράφηκε προς το κοινό και ανακοίνωσε εν συντομία ότι επρόκειτο να παίξουν το κοντσέρτο ακολουθώντας την ερμηνεία του κυρίου Γκούλντ, με την οποία ο ίδιος δε συμφωνούσε.

ΟΖΑΟΥΑ: Ναι, ήμουν εκεί. Ως βοηθός μαέστρος του Λένυ. Ξαφνικά, πριν αρχίσουν να παίζουν, ο Λένυ βγήκε στη σκηνή και άρχισε να μιλάει στο ακροατήριο. Δεν μπορούσα να καταλάβω τα αγγλικά του, έτσι ρώτησα τους ανθρώπους γύρω μου τι έλεγε, και πήρα μια γενική ιδέα.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Η ομιλία περιλαμβάνεται σε αυτή τη ζωντανή ηχογράφηση που έχω εδώ.

Η ομιλία του Μπέρνσταϊν:

Μη φοβάστε, ο κ. Γκούλντ είναι εδώ. [*Γέλια στο ακροατήριο.*] Θα εμφανιστεί εντός ολίγου.

Όπως γνωρίζετε, δε συνηθίζω να μιλάω στις συναυλίες παρά μόνο στις γενικές πρόβες της Πέμπτης, όμως προέκυψε μια περίεργη κατάσταση, για την οποία αξίζει, νομίζω, να πω μια δυο λέξεις. Πρόκειται να ακούσετε μία μάλλον –πώς να το πω;– ανορθόδοξη εκτέλεση του *Κον-*

τσέρτου σε Ρε ελάσσονα του Μπραμς, μία εκτέλεση εμφανώς διαφορετική από οποιαδήποτε άλλη έχω ακούσει ή έχω έστω ονειρευτεί, με πολλές ασυνήθιστες αλλαγές στο τέμπο και συχνές παρεκκλίσεις από τους τονισμούς που υποδεικνύει ο Μπραμς. Δεν μπορώ να πω ότι συμφωνώ απόλυτα με το σκεπτικό του κυρίου Γκουλντ, κι αυτό εγείρει την εξής ενδιαφέρουσα ερώτηση: Τι πετυχαίνω διευθύνοντάς το; [*Ψίθυροι στο ακροατήριο.*] Το διευθύνω επειδή ο κύριος Γκουλντ είναι ένας καλλιτέχνης τόσο άξιος και σοβαρός, ώστε οφείλω να παίρνω στα σοβαρά οποιαδήποτε καλόπιστη άποψή του, και αυτή η άποψη είναι αρκετά ενδιαφέρουσα, οπότε πιστεύω πως πρέπει να την ακούσετε κι εσείς.

Ωστόσο, το πανάρχαιο ερώτημα ακόμα παραμένει: Σε ένα κοντσέρτο ποιος είναι το αφεντικό, ο σολίστας [*ακούγονται γέλια*] ή ο μάεστρος; [*Περισσότερα γέλια.*] Η απάντηση, βέβαια, είναι πότε ο ένας, πότε ο άλλος, κι αυτό εξαρτάται από αμφοτέρους τους εμπλεκόμενους. Όμως, σχεδόν πάντα καταφέρνουν οι δυο τους να συνεργαστούν, χρησιμοποιώντας είτε την πειθώ, είτε τη γοητεία τους, είτε ακόμα και απειλές [*γέλια*], προκειμένου να πετύχουν μια ομοιόμορφη εκτέλεση. Μόνο μία φορά ως τώρα στη ζωή μου αναγκάστηκα να υποκύψω στην εντελώς πρωτότυπη και αντισυμβατική άποψη ενός σολίστα, κι αυτό συνέβη την τελευταία φορά που συνόδεψα τον κύριο Γκουλντ. [*Το ακροατήριο σείεται από τα γέλια.*] Όμως, αυτή τη φορά η διάσταση των απόψεών μας είναι τόσο μεγάλη, ώστε νιώθω ότι οφείλω να κάνω αυτή τη μικρή δήλωση για να αποποιηθώ τις ευθύνες μου.

Τότε για ποιο λόγο –ας επαναλάβω το ερώτημα– διευθύνω το κοντσέρτο; Γιατί δε δημιουργώ ένα μικρό σκάνδαλο, αντικαθιστώντας τον σολίστα ή αναθέτοντας στον βοηθό μου να το διευθύνει; Επειδή είμαι γοητευμένος, ευτυχής που έχω την ευκαιρία να δω με άλλα μάτια αυτό το

τόσο πολυπαιγμένο έργο. Επειδή, πέρα από αυτό, υπάρχουν στιγμές στην εκτέλεση του κυρίου Γκουλντ, που χαρακτηρίζονται από εκπληκτική φρεσκάδα και πειστικότητα. Τρίτον, επειδή μπορούμε όλοι να μάθουμε κάτι από αυτό τον εξαιρετο καλλιτέχνη, που είναι ένας στοχαστικός ερμηνευτής. Και τέλος, επειδή στη μουσική υπάρχει κάτι που ο Δημήτρης Μητρόπουλος συνήθιζε να αποκαλεί «αθλητικό πνεύμα», το στοιχείο της περιέργειας, της περιπέτειας, του πειραματισμού, και μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι ήταν πράγματι μια περιπέτεια η συνεργασία μου αυτή τη βδομάδα με τον κύριο Γκουλντ πάνω στο κοντσέρτο του Μπραμς, και με αυτό ακριβώς το πνεύμα της περιπέτειας σας το παρουσιάζουμε απόψε. [*Παρατεταμένα χειροκροτήματα.*]

ΟΖΑΟΥΑ: Έτσι είναι, έτσι είναι. Ξέρεις, όμως, εκείνη τη στιγμή ένιωσα πως το να λες κάτι τέτοιο πριν από μια συναυλία δεν είναι σωστό. Κι ακόμα το πιστεύω.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Μα το κάνει με τόσο χιούμορ, και το ακροατήριο, παρότι ξαφνιάζεται, γελάει τόσο πολύ.

ΟΖΑΟΥΑ: Ε, ναι, σίγουρα, ο Λένυ ήταν εξαιρετος αγορητής.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Και δεν υπάρχει τίποτα στενόχωρο σε αυτή την ομιλία. Απλώς, ήθελε να ξεκαθαρίσει από πριν ότι ήταν επιθυμία του Γκουλντ να γίνει επέμβαση στο τέμπο, όχι δική του.

Η μουσική ξεκινά.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Χμμμ, είναι αργό, δεν είναι; Κάπως παράξενο. Μπορώ να καταλάβω γιατί ο Μπέρονσταϊν θέλησε να δώσει εξηγήσεις στο ακροατήριο.

ΟΖΑΟΥΑ: Το μέτρο σε αυτό το κομμάτι είναι σαφώς διμερές, και οι κινήσεις είναι *ένα δύο τρία / τέσσερα* πέντε έξι. Ο Λένυ το διευθύνει ως εξάρι, επειδή, αν το μετρούσε στα δύο, θα ήταν πολύ αργό για να διατηρήσει σταθερό το τέμπο. Δεν έχει άλλη επιλογή από το να το διευθύνει ως εξάρι. Συνήθως είναι *ένα παμ παμ / δύο παμ παμ*, και μετριέται *ένα... δύο...* Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι να το διευθύνεις αυτό, αλλά σχεδόν όλοι το κάνουν έτσι. Εδώ, βέβαια, σε ένα τόσο αργό τέμπο, δεν μπορούσε να διατηρήσει χρονική ακρίβεια ανάμεσα στις κινήσεις· έτσι, αναγκάστηκε να το μετρήσει *ένα δύο τρία / τέσσερα* πέντε έξι. Γι' αυτό δε ρέει σωστά κι έχει την τάση να κάθεται.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Και το πιάνο;

ΟΖΑΟΥΑ: Είμαι βέβαιος ότι θα είναι το ίδιο.

Το μέρος του πιάνου ξεκινά (4:29).

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Πράγματι, και το πιάνο αργό είναι.

ΟΖΑΟΥΑ: Ναι, αλλά ακούγεται μια χαρά, ειδικά αν δεν έχεις ξανακούσει άλλον να το παίζει. Απλώς, δέχεσαι ότι έτσι είναι το κομμάτι. Σαν μια χαλαρωτική παραδοσιακή μελωδία.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Πάντως, θα είναι δύσκολο για τον ερμηνευτή να το απλώσει τόσο πολύ.

ΟΖΑΟΥΑ: Ναι. Άκου τον, όμως. Όταν φτάνει σε αυτό το σημείο, αρχίζεις να αναθεωρείς.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Κάπου εδώ [*η ένταση δυναμώνει, μπαίνουν τα τύμπανα (5:18)*] θα 'λεγε κανείς ότι η ορχήστρα είναι έτοιμη να διαλυθεί.

ΟΖΑΟΥΑ: Πράγματι. Η ηχογράφιση δεν έγινε στο «Μανχάταν Σέντερ», έτσι; Έγινε στο «Κάρνεγκι Χολ».

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Σωστά. Είναι ζωντανή ηχογράφιση στο «Κάρνεγκι Χολ».

ΟΖΑΟΥΑ: Το φαντάστηκα. Γι' αυτό ο ήχος είναι τόσο ψόφιος. Ξέρεις, έκαναν και μια κανονική ηχογράφιση της συγκεκριμένης εκτέλεσης την άλλη μέρα σε στούντιο, στο «Μανχάταν Σέντερ».

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Το ίδιο έργο του Μπραμς;

ΟΖΑΟΥΑ: Το ίδιο. Όμως, ο δίσκος δεν κυκλοφόρησε ποτέ.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Ναι, είμαι σχεδόν βέβαιος ότι δεν υπάρχει.

ΟΖΑΟΥΑ: Ήμουν παρών και εκεί. Ως βοηθός μαέστρου. Εκεί που ο Λένυ αναφέρει στην ομιλία του ότι θα μπορούσε να βάλει άλλον να διευθύνει, *εμένα* εννοεί! [Γέλια.]

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Που σημαίνει ότι, αν οι διαπραγματεύσεις ανάμεσά τους δεν είχαν αίσιο τέλος, μπορεί να διηύθυνες εσύ το έργο αντί του Μπέρνσταϊν... Πάντως, αυτή η εκτέλεση έχει μεγάλη ένταση.

ΟΖΑΟΥΑ: Σίγουρα, σίγουρα. Αν και το κομμάτι δεν είναι τόσο δουλεμένο στις λεπτομέρειες.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Έτσι αργά παιγμένο, ακούγεται λες και πρόκειται να διαλυθεί από στιγμή σε στιγμή.

ΟΖΑΟΥΑ: Ναι, είναι ακριβώς στο όριο.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Τώρα θυμήθηκα ότι, όταν ο Γκουλντ έπαιξε με την Ορχήστρα του Κλίβελαντ και δεν μπόρεσε να συμφωνήσει με τον Τζορτζ Σελ, στη θέση του Σελ ανέλαβε κάποιος βοηθός. Κάπου το διάβασα.

Το σόλο πιάνο του πρώτου μέρους ξεκινά (5:56).

ΟΖΑΟΥΑ: Είναι παράξενα αργό, αλλά παίζοντάς το έτσι ο Γκουλντ πείθει. Δεν ακούγεται καθόλου λάθος.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Πρέπει να έχει οξυμένη αίσθηση του ρυθμού. Ενωώ για να μπορεί να το απλώνει έτσι συνεχώς, να ενσωματώνει τον ήχο του στην ορχήστρα...

ΟΖΑΟΥΑ: Συλλαμβάνει απόλυτα τη ροή της μουσικής. Αλλά και ο Λένυ την αντιλαμβάνεται απολύτως σωστά. Βάζει μέσα της την καρδιά και την ψυχή του.

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Αυτό το κομμάτι, ωστόσο, δεν παίζεται συνήθως σαν ένα ηχηρό, παθιασμένο ξέσπασμα;

ΟΖΑΟΥΑ: Όντως, με πολύ περισσότερο πάθος. Έχεις δίκιο, αυτή την εκτέλεση δε θα τη χαρακτήριζε κανείς παθιασμένη.

Το πιάνο παίζει το πανέμορφο δεύτερο θέμα του πρώτου μέρους (7:35).

ΟΖΑΟΥΑ: Εδώ το αργό τέμπο είναι μια χαρά. Σε αυτό το δεύτερο θέμα. Καλό είναι, δε νομίζεις;

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ: Ναι, είναι πραγματικά καλό.

ΟΖΑΟΥΑ: Προηγουμένως, το δυνατό μέρος ήταν κάπως άνευρο και άνοστο, τούτο δω όμως σε πιάνει στ' αλήθεια.

Το πάθος του Χαρούκι Μουρακάμι για τη μουσική έχει πολύ βαθιές ρίζες. Πριν στραφεί στη συγγραφή, διηύθυνε ένα τζαζ κλαμπ στο Τόκιο, ενώ η αισθητική και συναισθηματική δύναμη της μουσικής αναδύεται από όλα τα πολυαγαπημένα του λογοτεχνικά έργα. Στο ανά χείρας βιβλίο, ο Μουρακάμι πραγματοποιεί ένα προσωπικό του όνειρο: να κάνει μια συζήτηση εκ βαθέων με τον φίλο του και παγκοσμίου φήμης διευθυντή ορχήστρας Σέιτζι Οζάουα για την κοινή τους αγάπη.

Οι δύο σπουδαιοί καλλιτέχνες μιλούν αποκλειστικά περί μουσικής: από τον Μπραμς ως τον Μπετόβεν, από τον Λέοναρντ Μπέρνσταϊν ως τον Γκλεν Γκουλντ, από τη συλλογή δίσκων ως την όπερα, και για πολλά άλλα, προσφέροντάς μας τη μοναδική ευκαιρία να αντιληφθούμε τον τρόπο που σκέφτονται δύο μετρ.

Ποιος άλλος θα μπορούσε να γράψει για την εμπειρία
τού να ακούς και να παίζεις μουσική με τέτοια
διδειδυτικότητα και τέτοια τρυφερότητα; Μάλλον κανείς.

ΠΑΤΙ ΣΜΙΘ, NEW YORK TIMES BOOK REVIEW

Το *Περί μουσικής και μόνο* είναι ένας μοναδικός θησαυρός...

Το να μιλάς για τη μουσική είναι σαν να χορεύεις
για την αρχιτεκτονική, λένε. Όμως είναι υπέροχο να
παρακολουθείς αυτούς τους δύο φίλους να χορεύουν.

THE GUARDIAN

Το *High Fidelity* για τους φαν της κλασικής μουσικής.

PUBLISHERS WEEKLY

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 24859